

πολιτισμός



■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες 31 Το Ρέθεμνος του Παντελή Πρεβελάκη

Λογοτεχνικός περίπατος στον τόπο και στον χρόνο της μικρής και συμμαζεμένης πολιτείας (μέρος VIII και τελευταίο)



Ζωγράφους πολύ μεγάλους δε γέννησε το Ρέθεμνος... Είταν ο δεσπότης ο Διονύσιος που ζωγράφι- σε το θόλο στην Αγία Βαρβάρα... Πρι ανεβεί στη σκαλωσιά να ζω- γραφίσει στο θόλο της Αγίας Βαρ- βάρας τον Παντοκράτορα, νηστε- ψε δυο εβδομάδες. (Χρονικό 1938, 169-175)

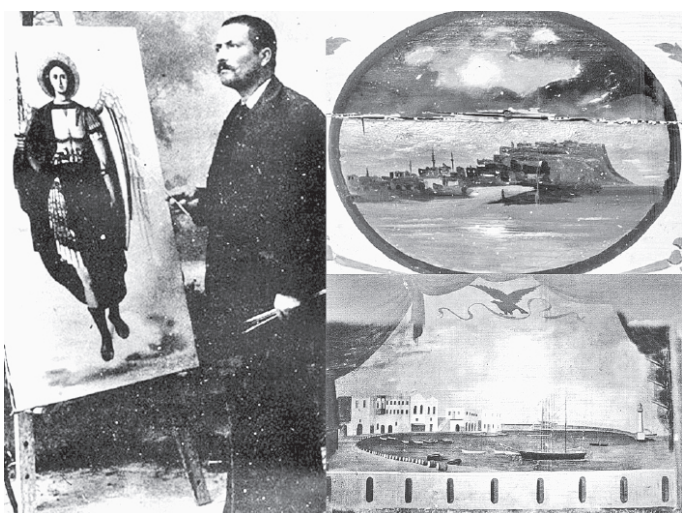


μάτια του αρχίσαν να τρέχουν. (Χρονικό 1938, 177-178)

Ο αγώνας ετούτος βάστηξε έντεκα μέ- ρες. Στη δωδέκα- τη... κατέβηκε στη γη, έκανε να περπα- τήσει, τα πόδια του δεν τονε σηκώνανε... Κυριακή πρωί σηκώθηκε από το στρώμα... πήγε και λειτούργησε... και μόνο σαν ήρθε στο μέρος εκείνο της λειτουργίας που ο παπας σηκώνει πάνω τα χέρια και τα μάτια και δέεται, ο δεσπότης ανα- βλεμμάτισε... το μέ- τωπό του παχνίστη- κε από τον ιδρώ, τα



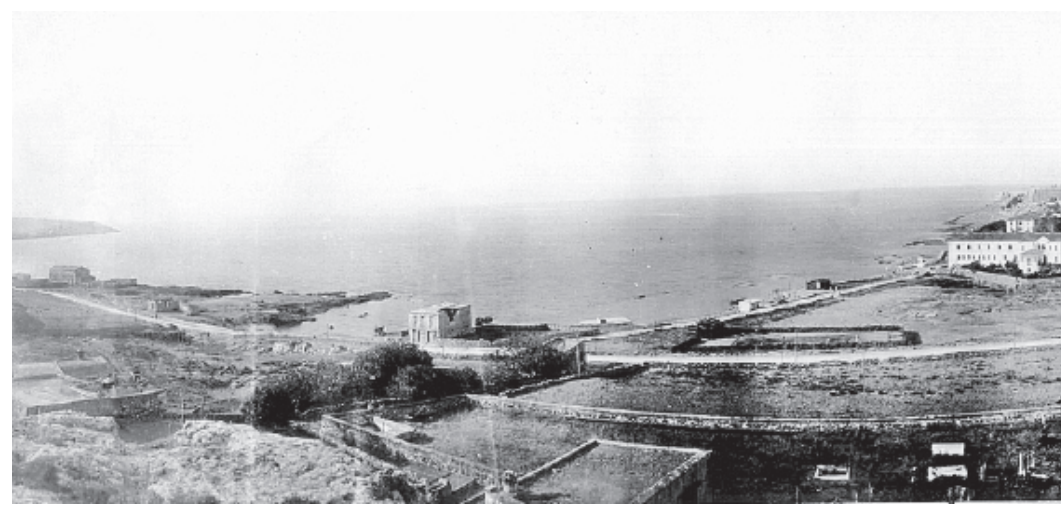
[Ζωγράφος ήταν κι] ο Βι- βλάκης, πού- καμε κοντά στάλλα το τέ- μπλο της Πα- ναγίας... (Χρο- νικό 1938, 170)



[Ζωγράφος ήταν κι] ο Γαληνός. (Χρονικό 1938, 170)



...Σου αναφέρω τον Μουντρινό, που γύρευε από μαραγκός να γίνει καπετάνιος... τον Καβρό που έριξε στο ακροθαλάσσι μια θεόρατη πλε- ούσα κι τασταμά- τητα κουνήματά της πάσκιζε να τα περάσει σε μακα- ράδες και καρού- λια που να δου- λεύουν μερόνυχτα για χάρη του. (Χρο- νικό 1938, 190-191)



Το ξόδι πίνει τον εξοχικό δρόμο με τις λεύκες και τις μουριές... και φτάνει στο παραθαλάσσιο κοιμητήρι. (Χρονικό 1938, 197)



Να μην τα πολυλογώ, σ' ένα-δυο χρόνια το κοι- μητήρι είχε γίνει περι- βόλι, η κάθε ρίζα βρήκε κι απόνα κάφκαλο να το βυζάζει, τα δέντρα τρανέψανε, πετάσανε μάτια κι ανθούς, φυλ- λώσανε και φουρφου- ρίσανε τον αέρα. Νί- κησε η ζωή το θάνατο, ασημοκάπνισε το φεγ- γάρι τη μαυρίλα της νύ- χτας, γεμίσανε κελα- δισμό οι στράτες του- ρανού... (Χρονικό 1938, 102)



Λεν ακόμα, πράμα που μπορείς να το βεβαιώσεις και σήμερα, πως οι πολίτες του Ρεθέμνου ήτανε πάντα αγαθοί, σεμνοί και συνάμη περήφανοι, διαβασμένοι και κα- λότροποι, μ' ένα λόγο από το είδος εκείνο το σπάνιο στην ανήσυχη Ελλάδα και στην άλλη την Κρήτη ακόμα. (Χρονικό 1938, 8)



Δε βγήκανε στο μείντανι να επιδειχτούν, μήδε τοιμάσανε ξεπιπούτου την τόση βγενειά. Τους δούλεψε ο καιρός, η αρχοντιά τους ομόρφηνε... Ποια ρηγόπουλα, αναθρεμμένα σε ποια παλάτια, κρατούν με τόση πρεπιά το κεφάλι τους; (Χρονικό 1938, 195)



Θέλω μονάχα να κάμω για σένα την ευκή να φουντά- ρεις απόξω από το Ρέθεμνος ένα ήμερο απόβραδο του καλοκαιριού, τότες που μι- ρίζει η θάλασσα σαν το νι- όκοπο καρπούζι. (Χρονικό 1938, 145)



...κ' οι γυναίκες αλείφουνε τα μαλλιά τους με το γιασε- μόλαδο και κατεβαίνουνε να περπατήσουνε στο μώλο. Θα δεις τότε και θα καταλά- βεις την ειρηνική πολιτεία. (Χρονικό 1938, 145)

Τελειώνοντας το αφιέρωμα στο «Χρονικό μιας πολιτείας»

Φτάσαμε αισίως στο τέλος του λογοτεχνικού μας περιπάτου στο Ρέθεμνο του Μεσοπολέμου, με όχημα το «Χρονικό μιας πολιτείας» του Παντελή Πρεβελάκη. Θα μπορούσαμε να προσθέσου- με πολλά ακόμη, όπως για παρά- δεigma στη σημερινή όγδοη συ- νέχεια για τον επίσκοπο Ιερόθεο Μπραουδάκη, που αγιογράφησε την Αγία Βαρβάρα (και όχι βέβαια τον πιο αγαπητό στο εκκλησίασμα και στον Πρεβελάκη Διονύσιο Κα- στρινογιαννάκη, που όμως δεν είχε τέτοιες ικανότητες). Θα μπο- ρούσαμε να πούμε πολλά και για τον Ευάγγελο Μουνδριανάκη και τα πρόδρομα πειράματά του χρη- σιμοποίησης της κυματικής ενέρ- γειας στα βράχια του Κιουλούμπα- ση, μπροστά από το εργοστάσιο επιπλοποιίας του. Σε κάθε περίπτωση, προσπαθή- σαμε να τοποθετήσουμε το «Χρο- νικό» μέσα στο ιστορικοτοπικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε, χρησιμοποιώντας αποσπάσματα του εκ παραλλήλου με 111 συνο- λικά φωτογραφίες της εποχής, και περιηγούμενοι στους χώρους ανα-



φοράς του με εκλεκτούς φίλους στα τέλη του περασμένου Ιουλίου. Εκείνοι είχαν την ευκαιρία να πα- ρακολουθήσουν στη συνέχεια και την πλήρη προβολή που είχα προ- ετοιμάσει, με εικονογραφικό υλικό κατά πολύ πλουσιότερο. Όσο για τους άλλους, που πα- ραπονέθησαν ότι δεν το έμαθαν ή δεν ευκαιρούσαν τη συγκεκρι- μένη μέρα, θα τους πώ ότι εν και- ρώ θα επαναλάβουμε τον περιπα- τό μας, βιωματικότερο ίσως κι απ' ό- τι τον κάναμε την πρώτη φορά. Η ιδανική περίπτωση θα ήταν αν το τελευταίο κομμάτι το ξεκινούσαμε ένα φθινοπωριατικό ηλιοβασιλε-

μα από την ανατολική αμμουδιά, ξυπόλυτοι, έτσι που να νιώσου- με καλύτερα αποσπάσματα όπως παρακάτω: «Από το μέρος του Ηράκλειου, ούτε χύνεται ο στρω- τός γιαλός, είναι μεγάλη χαρά να σεριανός ξυπόλητος μέσα στο κο- ντοθάλασσο, σε ώρα καλοκαιρι- νή, και να ξεκουράζεις τα μάτια σου απάνω στον αλαφρό της άμ- μος και στα παιχνίδια του νερού. Με το σεριάνι τούτο και με τις ψι- λές ανατριχίλες που χύνει στο κορ- μί σου το χαϊδευτικό κύμα, απολη- σμονάς σιγά-σιγά τον απατό σου και τον κόσμο ολάκερο με τα βά- σανά του». (Χρονικό 1938, 10-11)

Ο περιπάτός μας αυτός θα συ- νέχιζε σίγουρα στην Προκυμαία (κι ας μην είναι πια προ του κύ- ματος...), όπου θα προσπαθούσα- με να φανταστούμε τις Ρεθεμνί- τισσες που «...αλείφουνε τα μαλ- λιά τους με το γιασεμόλαδο και κα- τεβαίνουνε να περπατήσουνε στο μώλο». Τότε ίσως και να βλέπαμε με άλλο μάτι και να καταλαβαίνα- με καλύτερα «...την μικρή, συμμα- ζεμένη και ειρηνική πολιτεία», στην οποία έχουμε την τύχη να ζούμε! * Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr